

SLOVENIJA

Uredništvo: Ljubljana, Wolfova ulica št. 12

Naročnina četrletno 15 Din,
polletno 30 Din, letno 60 Din,
za inozemstvo 90 Din.

Posamezne številke 1.50 Din.

Urednik in izdajatelj Ivan Zorec v Ljubljani.

Ljubljana, 24. februarja 1933.

Upravništvo: Ljubljana, Wolfova ulica št. 12

Poštočerkovni račun

Ljubljana št. 16.176

Rokopisov ne vračamo.

Oglasi po tarifu.

Tiska tiskarna Makso Hrovatin v Ljubljani.

Na dnu duše nevera in strah

I.

Povejmo in priznajmo si kar odkrito: naša najtežja bol in naša najgloblja rana je naša slovenska inteligenca. Srce se ti krči gneva in sramu ob pogledu na njeno vlogo v usodnih časih narodnega življenja. Zaman iščemo primera drugod, zaman ga iščemo v zgodovini, da bi se narodova inteligenca po taki večini in v taki meri postavila v nasprotje z voljo in življenjskim interesom naroda. Kje naj iščemo globlje razloge za to obupno in strahotno dejstvo? Gospodarska odvisnost? — Ni res. Duhovna razoranost? — Ne zadošča. Politična nezrelost? Moralna šibkost? Zle tradicije? Mogoče. Nekaj pojasnila bi mu dal kritičen pogled na politično zgodovino naše predprekratne dobe.

Treba je kedaj ugotoviti: Ta zgodovina je v narodnem pogledu zgodovina večnega kompromisovstva. Odločne, dosledne, borbene narodne politike Slovenci v celoti nismo nikoli poznali, nismo v tem pogledu nikoli imeli enotnega vodstva in idejnega središča. (Ljubljana se navadno politično niti malo ni zavedala svoje naloge.) Narodna zavest nam ni prešla tako v meso in kri, da bi se kedaj naša inteligenca povsem zavedla našega narodnopolitičnega položaja v vseh njegovih daljnosežnih posledicah, da bi se jasno zavedala, da more narod v našem položaju le z naporom vseh svojih moči, le ob največji ekonomiji, najdoslednejši koncentraciji teh moči, ob vseskozi premišljeni in dosledni politiki ohraniti in si zagotoviti možnost svojega obstoja. Ni ga bilo naroda, ki bi bil nacionalno tako ogrožen,

a ga tudi ni bilo, ki bi bil bolj lahkomisljeno trosil svoje moči. Nacionalizem naše napredne inteligence je bil plehak, površinski, nikdar in nikjer ni šel v globino, ni bil sposoben velikih naporov in žrtv, prav tak je bil, kakor ga je Cankar oveko-večil. Ponavljam, prave nacionalne, v živem odnosu do naših življenjskih vprašanj kot narod stoječe politike nismo nikoli poznali — vsaj ne v osrčju slovenske zemlje, kjer smo imeli neko možnost za samostojno izživljanje. Zgodovina slovenskega narodno-političnega življenja bo črna knjiga naše inteligence. Res, doživeli smo »preporodovsko« gibanje — svetla točka v naši zgodovini — a bila in ostala je epizoda, brez predhodnikov in brez legitimnih naslednikov: »Narodnoradikalne omladine« ne moremo s Preporodovci vzporejati. V ničemer ni držala, kar je obljubovala. Ob dualizmu lažisvobodnomiselstva in nacionalizma je klavarno omahnila in prevzela dediščino starejše liberalne generacije. V vsem našem javnem življenju se je preočito zrcalila vsa naša miselna odvisnost od tujega, predvsem nemškega sveta. Ko nam je naš narodni položaj do privilegirane nemstva ukazujoče narekoval najdoslednejše izvajanje in uveljavljanje demokratične ideje, in ko bi bil boj z reakcionarnimi silami edino v znamenju velikopoteznega narodnega in socialnega programa obetel uspeh, smo se doma igrali klerikalce in liberalce, poganjali ljudstvo v prazen fanatizem, zanemarjali narodno vzgojo, pozabljali na mejo, ki se je potapljala v tujem morju in odvrčali pozornost od drugih, pravih naših življenjskih vprašanj.

Masaryk o poti do resnične demokracije

Werner Hegeman, pisatelj obsežnih knjig o Napoleonu in Frideriku ter več nemških in angleških knjig o evropski in ameriški arhitekturi, je imel h koncu preteklega leta razgovor z Masarykom. Te razgovore je prinesla berlinska »Vossische Zeitung« na uvodnem mestu. Kajti v današnji Evropi, v Evropi, ki ji gospodarijo po večini eno-

dnevne samozvane veličine, je Masaryk skoraj brez tekmece kot umstvena in npravnstvena sekularna osebnost. Tako brez tekmece, da je zapisal nemški pripovednik Heinrich Mann, če bi bilo prišlo do ustanovitve Zedinjenih evropskih držav, ne bi mogel biti predsednik nihče drugi, kakor Masaryk.

Razgovor priča o čudoviti duhovni čuječnosti in univerzalni pozornosti češkega vodnika, ki prese- neča vedno in vedno znova. Le če poznamo Masaryka, razumemo, kako je mogel izvesti ta visoki um češki narod zdrav iz pekla vesoljnega pokolja. Le če poznamo Masaryka, razumemo, da samo ta

visoki npravnstveni duh more voditi svoj narod sredi te velike gospodarske in npravnstne stiske po hodnih potih, ki jih drugi narodi ne morejo najti.

Kajti, navsezadnje, vsak narod ima vodnike, kakor jih zasluži.

Iz razgovora posnemamo danes vodilne misli, ki se tičejo nove demokratične ureditve sveta. —

Masaryk: Vaša kritika oboževanja »močnih moč«, kakor Friderik Veliki in Napoleon, je vzbudila precej nevolje. Pred kakimi petdesetimi leti sem doživel nekaj podobnega. Takrat je videl naš nacionalizem v dveh baje starih rokopisih nekake narodne svetinje. Ker sem organiziral znanstveno vojno zoper te rokopise, so me označili moji rojaki za »bandita« in ljudskega izdajalca. Cela vrsta poštenih moč je dokazovala, da so te narodne svetinje potvore, ki so jih izdelali zaslepljeni domoljubi v začetku 19. stoletja pod vplivom Herderja, Fichteja in nemške romantike. Resnici na čast je treba povedati, da je bilo od dozdevnega odkritja potvor vedno nekaj moč, ki jih niso priznavali. Dvomim prav tako kakor vi, da bi mogli ozdraviti bolno Evropo »močni močje«, kot Friderik II. ali Napoleon. Kajpada ne pričakujem tega tudi od nepopolne demokracije; pomanjkljiva kulturna priprava množic ni dorasla nalogi. To veliko vprašanje ni samo politično, ampak tudi npravnstveno.

Hegemann: Hitlerjevi uspehi dokazujejo, da se nam v Nemčiji v tem pogledu ne godi bolje, nego vam na Češko-Slovaškem. Toda ali mislite, da so množice volilcev na Angleškem prav tako politično nesposobne?

M. (po nekem obotavljanju): Da, tudi v Angliji; nikjer ne more množica rešiti velikih svetovnih in življenjskih vprašanj. Vendar pa je Anglež dostikrat manj enostransko izšolan in pride več po svetu, kot celinski Evropej.

H.: To je razlog za imperializem. Čehi in Nemci naj torej dobe kolonije, da morejo bolje učiti svoje volilce.

M.: Ne! Angleški položaj je drug; mi moramo doseči večjo omiko in izobrazbo z drugimi sredstvi. Na Češkem in Moravskem smo imeli že v Avstriji manj nepismenih kot Nemčiji. Pa to ni še dovolj, znati pisati in brati še ne naredi boljših volilcev in ne reši velikih vprašanj. Kolikor šteje šola v tem oziru, rabimo individualizacijo šole. Današnje šole so kot velike bolnice, v katerih dajejo vsem

Židovsko poslanstvo v krščanskem svetu

(Odlomek.)

Italijanski pesnik in pisatelj Papini pripoveduje v svoji knjigi »Gog«, kako je po časnikih iskal tajnika, ki bi bil več mnogim jezikom, modroslovec in neoženjen. Izmed 63 ponudnikov je bilo 47 Židov in vzel je Žida, ki se mu je zdel najbolj inteligenten. To je bil dr. Benrubi, po rojstvu Poljak, ki je začel študirati v Rigi, promoviral v Jeni za doktorja modroslovja, končal moderno jezikoslovje v Parizu ter poučeval v Barceloni in Zürichu. Bil je mlad človek, majhne postave, z nekoliko krivimi pleči, z upadlim obrazom in očmi, z nekoliko osivelimi lasmi, z umazano zeleno kožo, kakor gnijoča voda v močvirju. Npravljal je vtisk »uboge pare« in imel izraz psa, ki se boji, da bi bil tepen, a ki obenem ve, da je potreben. Ko ga je Papini vprašal, kako je to, da so Židje navadno tako inteligentni in tako bojazljivi, je začel modrovati:

»Bojazljivi? Najbrž hočete govoriti o telesnem, gmoftnem, zverskem pogumu. Kar se pa tiče duhovnega poguma, niso Židje samo pogumni, ampak drzni. Nikoli niso bili junaki v barbarskem pomenu, mislim, da niti za Davidovih časov; toda izmed vseh narodov so razumeli prvi, da je prava človekova vrednost v duševni omiki in ne v ubijanju bitij, ki so nam podobna.

Po razkropljenju so bili Židje vedno brez države, brez vlade, brez vojske; to so bile torej skupine, raztresene med ljudstvom, ki jih je sovražilo.

Da bi ne bili iztrebljeni, so si morali najti tudi orožje. Imeli so dvojno orožje: denar in inteligenco.

Židje ne ljubijo denarja. Tri četrtine njih književnosti, od prerokov dalje, slave uboštvo; toda ljudi je mogoče ubijati z železom ali pa jih kupiti z zlatom. Ker niso mogli Židje uporabljati železa, so se zatekli k zlatu. To orožje ni vedno učinkovito, vendar stoletja in stoletja bolj močno. Ko je Žid postal kapitalist, da bi se mogel braniti v mejah zakona, je takoj zaradi propadanja evropske npravnosti in mistike spoznal, da je med gospodarji zemlje proti svojem lastnemu značaju in proti svoji volji. V začetku so skušali obogateti; potem so razglašali, da je bogastvo več vredno kot vsaka druga stvar in tako je postal po volji svojih neprijateljev svetopisemski siromak in jetnik ghetta gospodar ubogih in bogatih.

Kar je bilo prvotno obramba, se je polagoma izpremenilo v orodje maščevanja. Še močnejše od zlata je pa po mojem mnenju inteligenca. Kako se je mogel obreani in opljuvati Žid maščevati nad svojimi neprijatelji? S tem, da je poniževal, sramotil, potvarjal in uničeval vzore kristjanov; s tem, da je rušil vrednote, iz katerih živi krščanstvo, kakor pravi samo. Ako dobro opazujete, ni židovska inteligenca v zadnjem stoletju delala drugega, kakor da je podkopavala in sramotila najdragocenejše člene vaše vere, stebre, ki je na njih stala stavba vašega mišljenja. Odkar morejo Židje svobodno pisati, grozi zrušenje vsemu vašemu duhovnemu oboku.

Nemška romantika je ustvarila idealizem in rehabilitirala katolicizem — pride düsseldorfski Žid-

ček Heine ter s svojim veseljem in porednim genijem zasmehuje romantike, idealiste in katoličane.

Vedno so mislili ljudje, da so politika, npravnost, verstvo, umetnost najvišji pojavi duha, ki nimajo ničesar skupnega z denarno mošnjo in s trebuhom — pojavi se trierski Žid Marx in dokaže, da klijeje vse te idealne stvari iz zemlje in znova iz nizkih gospodarskih koristi.

Vsi imajo genija za božje bitje in zločinca za nestvor — v to se vtakne veronski Žid Lombroso — in otipljivo vam pokaže, da je genij polblazen božjastnik in da zločinci niso ničesar drugega, kakor naši dalje živeči predniki, namreč naši krvni prijatelji.

S koncem XIX. stoletja si je domišljala Evropa Tolstega, Ibsena, Nietzscheja, Verlaina, da je ustvarila veliko ljudsko dobo — nastopi budimpeštanski Žid Nordau in zabavno razloži, da so vaši slavni pesniki degenerirani in da sloni vaša omika na laži.

Izobraženci, modroslovci in drugi so bili vedno ponosni na to, da je razum edino sredstvo za dosego resnice, da je največja človekova slava — vstane pariški Žid Bergson ter uniči s svojimi ostrimi in genialnimi analizami prvenstvo razuma, podere tisočletno stavbo platonizma in dokaže, da pojmovno mišljenje ne more obseči resničnosti.

Skoro vsi ljudje so imeli verstva za čudovito skupno delo Boga in najvišjega ljudskega duha — in glej, Žid iz Saint Germain en Laye Reinach skuša dokazati, da so ostanek starih divjaških tabu (prepovedana reč), sestav prepovedi z izpremenljivimi umskimi vrhnjimi stavbami.

bolnikom ob isti uri ista zdravila. Nekaj malega bolnikov morda ozdravi pri tem, in nekaj drugih ostane pri življenju; večina pa trpi. V šoli sem si n. pr. prisvojil znanja, pa le malo omike in vzgoje. Od svojega 14. leta sem si moral sam služiti kruh. Kako ravnodušen sem bil s svojo glavo polno skrbi nasproti neresnični šari, ki so nam jo vtepali v srednji šoli. Za življenje se naučimo v šoli samo nekaj iz tistih malih doživetij izven pouka. Imeli smo profesorja, ki nam je vedno pravil o rimski »virtus« in domovinski hrabrosti. Res sem se pa naučil nekaj od njega, ko je gospod višji šolski nadzornik pregledoval šolo. Ko sem videl, kako se je naš občudovalec Rimljanov sesedel pred svojim predstojnikom, sem vedel, kaj naj si mislim o njegovih rimski kreposti in hrabrosti. Vedno razmišljam, kako bi izpopolnili in bolj individualizirali svoj šolski pouk. Mogoče bi to že bilo, če bi le ne bilo tako strašno drago.

H.: Nič bolj optimističnega za demokracijo, kakor to. Kajti sedanje pomanjkanje denarja vendar ne more trajati dalje, kot da smo se naučili, bolje razdeljevati dušne presežke naših novih gospodarskih načinov. Toda v Ameriki ni primanjkovalo denarja, pa menda nimajo ameriški volilci prav nič več duha kot evropski.

M.: Američani so organizirali svojo državo v čisto drugih razmerah in so bili prebogati.

H.: Ali ni to pesimizem? Še smo revni in že naj se bojimo bogastva?

M.: Pravim: prebogati. Američani niso vedno dobro porabljali svojega bogastva. Sicer pa je ameriško bogastvo že zdavnaj popustilo na najbolj važnem območju: že davno pred vojno je zmanjkalo nezadesene zemlje, in s tem je izginila naselniška svoboda. Ta je nad vse važna. Tudi pri nas je bila prava revolucija preosnova zemljiške posesti.

(Prihodnjič prinesemo nadaljevanje razgovora, ki se tiče sedanje politične in gospodarske stiske.)

Za narod i proti njemu!

Predzadnje številko smo peševali Slovenski Krajini, kakor imenuje domače ljudstvo Prekmurje, in njenim vprašanjem. Danes ponatiskujemo pričujoči članek iz »Novin Slovenske Krajine«, tednika, ki izhaja v Murski Soboti že dvajseto leto. »Novine« stoji vedno odločno na braniku slovenstva in njegovih pravic. Ustanovljene so bile še pod Madžari. Članek, ki je tudi vsebinsko zanimiv, naj dá hkratu primer književnega prekmurskega narečja. Uredništvo.

Velika francuska revolucija leta 1779. i kesneje znamenito revolucionarno leto 1848. sta popolnoma preinačili tedajšnja Evropa. Nova doba, štera je zdaj nastopila, je ne prinesla človeštvu samo dosta novih iznajdb, ki so njemu nudile leško življenje, liki je dala posamičnomi človeki i narodom mogočnost, da si po lastivnoj pameti i voli naravnajo svoje življenje v družbi i državi. V človeškoj duši skrito želenje po slobodi je bilo z nastopom nove dobe izpunjeno. Čas, gda so se narodi z veseljem zavzpali vladarom i njim prepustili skrb za svoje dobro, se je približavao svojimi konci, narodi so dozorevali, moderni napredek njim je zmerom bole omogočavao i olajšavao skrb za življenjske potreboče. Narodi so se začnoli vladati sami. V Evropskih državah se je dovršio te razvoj z 19. stoletjem i v začetki 20. stoletja, gda so narodi prevzeli vladu iz rok dotedanšnjih vladarov i proglasili v državah

demokracijo, to je vladu ljudstva. Prehod je esče dopunila bojna.

Ali krik po vladi ljudstva je ne ostao samo v političnom življenji, liki je bilo vsigdar glasnejši tudi v gospodarstvu, v kulturnom i socialnom življenji. Rodile so se žele, štere so zahtevale izenačenje pravic i dužnosti v vseh življenjskih pitanjaj. Komaj najnovesja doba je dokazala, da je predpogoj vsakše vlade ljudstva znotrašnja dozorelost vsega naroda.

Demokracija — vlada ljudstva — žele od naroda, da čuti ne samo svoje pravice, liki tudi svoje dužnosti. Demokracija zahteva od vsakšega člana naroda puno odgovornost za dobro vseh. Že negda i esče dnes najprle i najsilnejše zahtevajo vladu ljudstva tisti, šteri pričakujejo od nove družabne ali državne ureditve zadostitev svojih lastivnih želenj po moči i haski.

Prava samovlada naroda se more poroditi edino iz iskrene vdanosti do svete pravice, iz požrtvovalnosti i lubezni do sosedu. Demokracija je blagoslov samo te, če je ljudstvo prešinjeno s čutom soodgovornosti za splošno srečo. Takša požrtvovalnost i vdanost svetoj stvari je ne dana ednako vsej množici, a jo mora zagrabiti, če ima na najvišjih mestaj voditele, napunjene s poštenostjov. S takšimi voditeli zraste ljudstvo v edno telo i istinito vrši sodelovanje i soodločivanje z njimi veliko delo za narodov dobrobit i narodovo lepšo bodočnost. Takša demokracija pomenia narodom pravo srečo i je najbousa šola plemenitih i močnih značajnih ljudi.

Zloraba demokratičnih pravic pa je narodna smrt. Prve krivce notranjih neredov v državi, neurejenosti v gospodarstvu i plitvosti duševnoga življenja trbe iskati v ludeh, šteri se neščejo včleniti v narodovo telo, liki iščejo pod larfov nekše lažnive demokracije samo zadoščenje lastivnomi samoljubji, lastivnoj sebičnosti. Tem ljudem je ne zato, da bi vršili svoje delovanje kak členi naroda, liki zlorabljajo njegovo zavupanje v to, da se zamoreje izživeti v svojoj osebi i zasledovati svoje cile. Če zadobijo med ljudstvom takši ljudje premoč, mora preminoti vsakši čit skupnosti, narodni hasek pomali nadomestijo z zasebnim. Narod razpadne v dele i drobce i se zamore izživlati samo esče v življenji nišernih. Samo velke zvunešnje prilike ga zamorejo združiti od časa do časa, njegovo pristno življenje pa mora hirati i vmirati. Takši narod je ne več skupnost, njegov glas se samo esče štejo, večina glasov šče zmagači s svojov četudi pogrešev nov mislijov, nad onimi, šteri ostanejo v službi istinske narodne sreče. To so sadovi zlorablanja demokratičnih pravic, da se širi razpad i razkroj, v gospodarstvu zavladajo mogočnejši i najbogatiji, v državi si delijo oblast samo esče nepozvani politiki, v duševnom življenji šče zmagovati zaostanjenost i plitvost. Narodno blaginjo nadomesti zasebni hasek nišernih i njoj sorodna korupcija — nepoštenost.

Prava demokracija obstoji edino v tom, če se vsakši zaveda svojega članstva v narodovem teli i v službi vsega naroda vrši svoje pravice i dužnosti. Mnogoličnost narodnoga tela je stvorjena po naturnih zakonaj i tej ne bode spremenila nikša človeška modrost. Narod je ne samo število ljudi z ednakimi pravicami i dužnostmi, je ne samo množina ednakopravnih članov, liki je živo telo, v šterom ima vsakši posameznik svoje mesto i svojo dužnost i pravico. Iz naroda je vsakši rojeni, v njem se hrani i izobrazuje, njemu ima daruvati svoje življenje. Drugi življenjski zakon je najmere to, da vsakše živo telo — tak tudi narod — končno izvrše vse, ka bi štele biti samo zavira njegovimi razvoji.

proti stebrom, na katerih sloni omika, ki se je rodila v Platonovih Atenah ter v Rimu cesarjev in papežev. In naše maščevanje uspeva. Kot kapitalisti obvladujemo denarne trge v času, ko je gospodarstvo vse ali skoraj vse; kot misleci obvladujemo umske trde, uničujoč stare posvečene in posvetne nauke, razodeta in laiška verstva. Žid spaja v sebi dvojne najbolj strahotnih krajnosti: despotično v kraljestvu gmote, anarhično v kraljestvu duha. V gospodarstvu ste naši sluge, v umskem področju naše žrtve. Narod, ki ga dolže, da je ubil Boga, je hotel ubiti tudi bogca razuma in čustva ter vas sili, da poklekujete pred največjim bogcem, ki je edini ostal: pred denarjem. Naše ponižanje, ki se vleče od babilonske sužnosti do poraza Bar-Kochbe in se nadaljuje v ghettah do francoske revolucije, je končno poravnano. Pariji narodov morejo peti himno dvojne zmage!

Benrubi, ki se je bil med govorom polagoma razvnel, je spoznal, da je povedal mnogo preveč in je hitro utihnil. Po dolgem molku je končno z bojazljivim glasom vprašal Papinija: Ali bi mi ne mogli dati naprej na mojo plačo 1000 frankov? Obleko si moram napraviti, hotel bi plačati nekaj malih dolgov.

Ko je imel ček, je pogledal Papinija s smehom, ki je hotel reči:

Ne jemljite dobesedno pretiranosti, ki sem jih govoril danes. Židje so že takšni, radi govore preveč... in vedno se konča s kakšnim spopadom. Ako sem vas s čim razžalil, prosim odpuščanja.

(»Slovák«, 29. štef. z dne 5. febr. 1933.)

Trudimo se, da najdemo pot iz zdajšnje zméšlave misli i programov, pot v novo istinsko demokracijo narodno življenje!

Ženevska pogodba Male zveze

Jugoslavija, Češkoslovaška in Rumunija predstavljata po ženevski pogodbi novo mednarodno politično enoto z eno voljo in enim zunanjim zastopstvom. Zunanja politika je torej znanprej skupna zadeva vseh držav pogodbenic. To je zelo daljnosežen sklep, ker pomeni znatno spremembo razmerja političnih sil v Srednji Evropi. Odtod tudi razburjenje v političnem svetu.

Kako je moglo priti do tako tesne zveze, kljub temu, da zemljepisni položaj in silne razlike v gospodarstvu, političnem in kulturnem ustroju teh držav močno ovirajo njih zbližanje?

Najtehnější razlog za sklenitev pogodbe je nedvomno stalno naraščajoča propaganda pa revizijo mirovnihih pogodb in vedno drznejše nastopanje revizionističnih držav, ki so očitno računale na naraščanje notranjih političnih in gospodarskih težav držav Male zveze in čakale ugodnega trenutka za izvedbo svojih načrtov. Ni bilo morda po vojni še toliko napetosti v političnem ozračju Evrope ko zadnje čase — zlasti po vestih o tajni pogodbi vodilnih revizionističnih držav in nastopu Hitlerjevske vlade. Nič ni neverjetno, da so si te države svoj plen že v naprej razdelile in bi bila po njih načrtu usoda Slovenije gotovo zapečatená.

Novo stanje je ustvarilo gotovo močen protitež tej propagandi in nekoliko prekrizalo račune revizionistov. To se da sklepati iz pisnaja njihovih listov.

A kakšne so sicer politične, gospodarske in druge posledice te pogodbe?

Rimsko poročilo nekega tukajšnjega dnevnika je gotovo tendenciozno ko trdi, da je politično najbolj odrezala Jugoslavija, ker lahko računa na podporo zaveznikov pri obvarovanju notranjega reda v državi, gospodarsko pa Češkoslovaška. Oboroženo posredovanje je, kakor piše »Pravo lido«, pač izključeno in nepotrebno, v gospodarskem oziru pa je Češkoslovaška gotovo prevzela največ rizika.

Prav gotovo pa ima pogodba za posledico, da je politična usoda pogodbenih držav medsebojno tesneje povezana. Kar zadeva in ograja eno državo, bo znanprej v veliko večji meri zadevalo in ograjalo tudi drugo.

Glede Rumunije bo imela pogodba ta uspeh, da bodo začasno prenehala prizadevanja, izvabiti jo iz kroga Male zveze.

Za Jugoslavijo se je osrednja točka njenega političnega radija znatno premaknila proti severu in v večji meri kot doslej bo sodeložena pri političnem razvoju Srednje Evrope, dočim stopijo zanj politični problemi Balkana nekoliko v ozadje.

V gospodarskem pogledu navidezno pogodba ni tako daljnosežnega pomena, ker nudi za zdaj zaveznicam samo prednostne carine, kar še dolgo ne pomeni carinske unije. Češkoslovaška industrija (tudi težka, kakor n. pr. Škodove tovarne) dobi pri nas prednostne tarife po posebnem dogovoru, Jugoslavija pa za svoje agrarne proizvode v Češkoslovaški. Možnosti so tu radi odpora čeških agrarcev in malega tržišča kolikor toliko omejene, vendar tesne politične zveze pospešujejo gospodarske stike in zahtevajo tudi vedno enotnejšo gospodarsko politiko. Za zdaj obeta pogodba preureditev in pospeševanje prometnih zvez (železniskih, paroplovnih, telefonskih, zrakoplovnih) — pri čemer bodo kajpada upoštevani tudi politični oziri — in odpravo omejitev v deviznem in tujskem prometu.

Tesnejše gospodarsko in politično sodelovanje Jugoslavije s Češkoslovaško ne more ostati brez sledu in pomena pa razvoj našega notranjega političnega in kulturnega življenja in mora dati mnogostranske pobude za prilagoditev naših razmer na one v napredni Češkoslovaški in za pospeševanje naših duhovnih stikov z njo. Naravno da mora radi skupne usode rasti tudi medsebojni interes držav na razvoju notranjih razmer, ker je od njega odvisna zunanja moč poedine države.

Glavni namen ženevske pogodbe je ohranitev sedanjega političnopravnega stanja v Podonavju. Pogodba dopušča možnost pristopa drugih držav v zvezo. Vendar na pristop Madžarske in Avstrije ni misliti. Prej moramo računati na protiukrepe od strani revizionistov. Kot nadaljnja članica bi šla zlasti Poljska. Zanj bomo v tem pogledu odločilni zunanje politični oziri. Zaveda se, da je ogrožena od zapada in si hoče za vsako ceno ohraniti prijateljske odnose do sovjetske Rusije, da je zavarovana od vzhoda. Ti oziri bodo odločilni za njen odnos do Male zveze.

OPAZOVALC

Jezikovno rešeto

Prav je, da ste se v »Opazovalcu« začeli lotiti čiščenja našega jezika. Izkušnja kaže, da čiščenja nikoli ni preveč.

* Izpustil sem že Freunda, Weiningerja in Meyersona. — Op. pr.

V zadnjih letih je zelo v čislih grdi germanizem »predviden« (vorgesehen), importiran k nam iz hrvaščine. Predvidelo se je vse potrebno, to v zakonu ni predvideno. Slovenski dobri izrazi: poskrbelo se je, to v zakonu ni določeno in pod. se ne rabijo več. Zelo v modi so tudi »mere«. Oblastva ne izdajajo več ukrepov, odredb, ampak odredajo, po francoskem vzorec (mesure) samo še mere; nekdanj so se s tem pečali pri nas le platnarji in meroskusniki. Nasprotno pa je naša »odredba«, ki označuje vedno neko upravno delovanje, nek ukrep ali ukaz, v prevodih uradnih in zakonskih predpisov nadomestila slovensko določbo. Povsod beremo le odredbe zakona, odredbe naredbe (kako lepo se to sliši!) itd.

Toliko da smo izrinili germanizem delokrog z našim področjem, že se v podvojeni meri zopet pojavlja, ker se slepo prevzema iz originala. Nasprotno pa se tudi področje, ki pomenja v srbohrvaščini naše območje (teritorialen pojem) kratkoma prevzema v slovenski prevod. Da nastanejo potem nesoglasja in dvomi, je jasno. Prevoze iz »Službenih Novin« bi morali — to se je že večkrat zahtevalo — revidirati juristi. Potem bi se ne dogajalo, da se je izraz privredni prevedel z gospodarski, namesto s pridobitni, kar daje § 20, odst. 2 zakona o družtvih čisto drug pomen, kakršen je v izvirniku.

Hudo je Slovencu, če ni bil opažen pri oficialni zakuski, na kateri je bil prisoten. (Bog ne daj, da bi bil navzočen pri prigrizku.) »Opažene« so bile dosedaj le stene in zidovi z lesenim opažem ali planinske kočice s škodljivimi ali stoli z žametom itd.

Zelo imenitno je tudi, če kdo položi prisego ali »izpiti«. Prej se je položilo pri nas le dete v zibelko, denar na mizo, ali konjem seno. Prej smo Slovenci samo prisegli, pa je prav tako držalo in prebili smo preizkušnjo, pa smo prišli do kruha. Danes pa je treba vse to »položiti«.

Izvestni ljudje pač mislijo, da morajo posvečati posebno pažnjo tem novim izrazom, ni jim pa treba več posebno paziti na lepo in čisto domačo govorico, saj je ostala in odšla na kmete.

Zato mi tudi ne predbacivamo, ampak resno očitamo tej potujčeni inteligenci, da vstopajo in izstopajo samo še na železniških stanicah in ne več na postajah, da se ne čutijo več varne, zlasti v slovenščini, ampak le še sigurne, da ne nastopajo več v sprevodih, ampak le še v povorkah, da nas, če jih posetimo (prej smo jih obiskali) ne povabijo, več, da naj se vsedemo, ampak le še z ljubeznivo prevedenim: Nehmen Sie Platz: Izvolite vzeti prostor!

Izgleda (es sieht darnach aus), da bo koncem koncev (ali ni ta izraz izvanredno lep?) postal naš kleni in čvrsti jezik »novozgradba«, o kateri je že pel Prešeren:

Prekosili res bomo vse narode,
najstarejši med jeziki jezik bode,
ki se iz te čobodre bo naredil.

Ljubljana, 16. febr. 1933.

„Jest, jest!“

Nekoč sem šel po uradnih opravkih v Slovenske Gorice. Došel me je vojak z vojaškim kovčgom. Šel je na dopust. Pozdravila sva se in začel sem pogovor:

»Greste na dopust?«

Jest!

»Službujete kje v Srbiji?«

Jest, jest!

»Doma pa ste iz Slovenskih goric, kajne?«

Jest, jest!

»Eh, čujte, kaj bi se pačili! Vi ste Slovenec in greste sedaj na dopust — in seveda domov, jest! — v slovenskem pomenu besede.«

»Da, tako je, gospod«, mi je odvrnil spremljevalec v lepem slovenskem jeziku.

»Vidite, sedaj pa se bova zmenila čisto po domače. Dobro in koristno je, če zna človek več jezikov, a na slovenski zemlji bodimo — Slovenci!«

Repoštev Blisk Janez.

Finančno ministrstvo in slovenski uradni jezik

Hišni lastniki morajo dajati najemnikom pobotnice, da so prejeli najemnino, na uradnih obrazcih, da s tem plačajo kolkovino, ki ni vprav tako majhna, ker n. pr. pri znesku 1000 Din znese vprav 1/2 odstotka. Včasih ni skoraj noben hišni lastnik dajal najemnikom pisanih pobotnic, če jih najemnik ni naravnost zahteval. Pismene pobotnice o najemnini so tedaj nov davek. Takoj, ko so bile vpeljane take pismene pobotnice (bilo je to lani), so bili prisiljeni prizadeti krogi v Sloveniji, da so zahtevali naj natisne finančno ministrstvo v Belgradu tudi slovenske obrazce, ker je izdalo in poslalo tudi v Slovenijo le srbskohrvaške obrazce, natisnjene v cirilici in latinici, tako zvane »priznanice o prejemu kirije«. Po večmesečnem dreganju so poslali v Ljubljano nekaj obrazcev, in sicer le za manjše vsote, ki so bili slovensko-hrvaški in šele, ko je zopet preteklo dosti časa, tudi še ostale

obrazce za večje vsote. Danes pa ni dobiti slovenskih obrazcev nikjer več, razen nekaj ostankov za najnižje najemnine do 500 dinarjev. Hodiš lahko od trafike do trafike, kjer obrazce prodajajo, in če te veseli tudi prav k finančni direkciji v Ljubljani — povsod pa ti bodo povedali, da jih nimajo in da jih ljubljanska finančna direkcija ne dobi iz Belgrada. Vse najemnine zneso v Sloveniji letno okoli 250 milijonov dinarjev in takse za pobotnice o najemnini tedaj približno 1 1/4 milijona dinarjev na leto. Za ta denar bi se pač izplačalo tiskati tudi slovenske obrazce, zlasti, ker najbrž ne mislijo odpraviti tako kmalu teh pobotnic. Če državna tiskarna v Belgradu nima časa tiskati slovenskih tiskovin, bi jih tiskale tiskarne v Sloveniji, ki so brez dela, prav hitro in poceni.

Nemško razumništvo proti Hitlerju

Thomas Mann spada med najboljše sodobne nemške pripovednike. Zaslovel je zlasti po obširnem romanu nemške meščanske družine »Buddenbrooks«. Kakršno osrednje, ki ga je slikal, tak je bil sam: konservativen intelektualce, monarhist. Nemški polom in prevrat je zaobrnil tudi njega na levo: bil je med prvimi, ki je priznal republiko ne samo z razumom, ampak tudi s srcem. Pa ni ostal samo pri obliki, hotel ji je dati vsebino in ji jo je tudi dal. O tem priča njegova poslanica, ki bi naj se bila prečitela na zborovanju društva »Svobodna beseda«, pa se ni mogla zaradi prepovedi tega zborovanja. Sedaj jo priobčuje »Welt am Montag«.

Bistvena njena vsebina je tale:

Duhovni človek meščanskega izvira spada danes na stran delavca in socialno usmerjene demokracije. Filozofični modni pojmi krvi, vojnega nagona in nasilstva se postavljajo nasproti baje umrlih mislim svobode in demokracije, in iz tega nastaja tista ogabna zmes revolucije in reakcije, ki se hoče povsod uveljavljati, tista sirovoromantična služba preteklosti, ki si daje izraz mladostne bodočnosti, in tako zapeljuje. To je, proti čemur se upira moj demokratizem, ker vidim v tem propadlo in zlorablano duhovnost.

Socialna in demokracija Nemčija lahko zaupa, da je sedanj položaj začasen, in da ji pripada kljub vsemu bodočnost. Besnenje nacionalističnih strasti ni nič drugega, kot pozno in zadnje vzplapanje naraščajočega ognja.

Gledališče, kriza in občinstvo

Kakor poročajo avstrijski listi, je dunajska državna opera sklenila, da znatno zniža vstopnino in istočasno močno pomnoži reklamno propagando. Po večletni izkušnji je namreč uprava prišla do zaključka, da so gmotno najbolj uspele takozvane ljudske predstave, ki so se vršile ob znatno nižjih cenah. Zato namerava sedaj vodstvo uvesti za vse vprizoritve vstopnino ljudskih predstav; s tem misli rešiti opero iz kritičnega finančnega položaja in obenem omogočiti reden obisk gledališča gmotno slabše situiranemu občinstvu, ki si želi gledališke umetnosti. Za tujce in okoličane pa namerava uprava uvesti še posebne znižane cene. — S propagandnimi lepaki, načrtnimi repertoirnimi prospekti, z reklamno v hotelih, kinu in radiju pa skuša vzbuditi splošen interes za gledališko umetnost.

Morda bi bilo tudi za naše slovenske razmere splošno koristno in umestno — gotovo pa ne finančno in kulturno-prosvetno škodljivo — če bi tudi uprava našega Narodnega gledališča sledila preizkušenemu dunajskemu zgledu.

Iz belgrajskega parlamenta

Kakor znano, sedanja belgrajska Narodna skupščina že zdavnaj ni več tako enotna, kakor je spočetka hotela biti in ostati. Poleg prvotnega enotnega kluba, ki naj bi bil obsegal vse poslance, se je ustanovilo še troje samostojnih klubov, in sicer Jugoslovanski narodni klub pod vodstvom Stavra Grpkovića, ožjega političnega prijatelja generala Živkovića, potem Narodni kmečki klub, ki ga je ustanovil bivši minister in nekaj časa poslanec Radićeve kmečke stranke dr. Nikić, in prav te dni je ustanovil Nikola Precca, tudi bivši minister in Radićev pripadnik, Narodni klub.

Očitno je, da se tudi v senatu razvijajo stvari na sličen način: bivši minister dr. Šuperina je ustanovil pretekli teden nov »Narodni klub senatorjev«.

Širite in naročajte naš tednik!

DVE IZJAVI

Izjava J. A. D. »Triglava«.

V zadnjem času se ponavljajo vedno pogostejši napadi na naše društvo. Časopisi so še pred krat-

kim prinašali članke, polne izmišljenin in zlobnih namigavanj, prikritih v nedolžno postavljena vprašanja. Ker se ta gonja proti našemu društvu izvaja sistematično in noče prenehati, smo bili prisiljeni, da se obrnemo na odločilna mesta in zahtevamo dokaze za drzne trditve, ki jih pa doslej še nihče ni mogel obrazložiti. Tovariše Triglavane, ki so se toliko spozabili in pričeli pisati izmišljene, do skrajnosti pretirane polemične članke v političnem časopisu, smo izročili vrhovnemu častnemu razsodišču »Triglava« v Mariboru.

S tem v zvezi odločno odklanjamo zlobno interpretacijo našega društvenega delovanja, ki se je poslužujejo nam sovražni krogi. So neki ljudje, ki iščejo v vsakem našem koraku protizakonitosti in skušajo na ta način škodovati društvu. V borbi proti nam se ti ljudje poslužujejo neresnice in širijo tako alarmantne vesti, da se jim mora človek samo smejati. Vemo, da je vse to le plod boleznega fanatizma in odkritega sovraštva proti nam, ki skušamo hoditi po svojih potih zato, ker smo mladi in ker hočemo biti neodvisni. To pravico pa mora mladina imeti. Da pa javnost nazadnje vendarle ne bi pričela verjeti v taka čudežna odkritja, podajamo sledečo izjavo:

1. V ljubljanskem »Triglavu« se zbiramo ljudje svobodnega in kritičnega duha in razmišljamo o vprašanjih, ki nam jih stavlja sodobno življenje. Tako se skušamo izobraziti in stopiti v življenje kot koristni člani našega ljudstva in vse človeške družbe.

2. Odločilna za naše društveno delo je socialna orientacija članstva, in zato štejemo za najvažnejše sistematično prirejanje predavanj in debatnih večerov o socialnih in ekonomskih problemih našega časa.

3. Jamstvo za svoboden razvoj in napredek kulturnih in gospodarskih sil naroda vidimo v svobodnem slovenstvu, katerega najvidnejši izraz bodita popolna slovenska univerza in še ne ustanovljena akademija znanosti in umetnosti.

4. Ker se »Triglava« ne spušča v politično-strankarska vprašanja, daje vsakemu posamezniku svobodo, da se v tem oziru sam orientira.

Jugoslovansko akademsko društvo

»Triglava« v Ljubljani.

IZJAVA.

Občni zbor Star. org. Preporoda, ki se je vršil preteklega meseca, je na vprašanje iz vrst članstva glede članka g. Cirila Kočevarja, priobčenega pod naslovom »K 20letnici Preporoda« v »Sloveniji« od 13. jan. 1933., sklenil dati sledečo izjavo:

Vsej slovenski mladini je predvojno prepovedsko gibanje svetel primer idealizma in pripravljenosti na žrtve. Vsaka generacija se lahko pri predvojnih Preporodovcih uči, kako je dolžna s tenko poslušajočim srcem slutiti usodo svojega naroda in se pripravljati, da bo kot silni kladivar pomagala kovati narodu srečnejšo usodo. Vsaka generacija, ki bo v tem uspela in bo formulirala svoje poglede v bodočnost ter skušala ta svoj program ustvariti — vsaka taka generacija bo vreden naslednik predvojnih Preporodovcev kot svojega vzora.

Nikdo in tudi g. Ciril Kočevar ne more odrekati mladini, ki se od l. 1918. dalje zbira v srednješolskem udruženju »Preporodu«, želje in težnje, učiti se od predvojnih Preporodovcev požrtvovalnosti in delavnosti. Po metodah predvojnih Preporodovcev skuša ta mladina slutiti bodočo usodo svojega naroda in jo z isto doslednostjo in energijo oblikovati. To je izredni program vsega društvenega vzgojnega in izobraževalnega dela. Poleg tega stremljenja pa ugotavljamo še dejstvo, da se šolamo na istih klopek kot predvojni Preporodovci in da ima naša organizacija sedež na istih srednješolskih zavodih kot so jih imele predvojne prepovedske organizacije. Res so izredni dogodki uničili ves material, tako tudi pravila predvojnih organizacij, tako da smo morali povojnemu Preporodu dati nova pravila. Če bi se radi tega ne moglo govoriti o nasledstvu v smislu pravnih teorij, pa je vendar jasno, da smo njihovi nasledniki v idejnem in moralnem pogledu in da imamo radi tega polno pravico nositi njihovo ime. Dalje ugotavljamo tudi to odločilno okolnost, da vsebuje program današnje Preporoda bistvo predvojnega prepovedskega programa, to je: odločnost reševati vprašanje narodnega obstoja in napredka skupaj s Srbi in Hrvati v skupni državi, k temu pa pristopa še odločna volja, braniti priborjene vrednote.

Prepričani smo, da so se predvojni Preporodovci razveselili, ko je srednješolska mladina obnovila njihove predvojne organizacije. To nam dokazuje stalna pomoč in podpora, ki smo je bili deležni s strani mnogih predvojnih Preporodovcev, kakor tudi dejstvo, da so se mnogi organizirali v starešinstvo Preporoda kot v svojem društvu.

Preporod.

Pidržujemo si pravico, da o stvari še spregovorimo.

Uredništvo.

GOSPODARSTVO

Težave koroškega kmeta

V Avstriji prekipeva kmečka nezadovoljnost, in na Štajerskem so se kmetje zbrali in uprli oblasti, ki je hotela prodati na javni dražbi kmečko posestvo zaradi neplačanih pristojbin. Posredovati je moral in še posreduje sam deželni glavar. Pa tudi koroškega kmeta stiska. In seveda slovensko-koroškega še bolj, kot nemškega, ker ga pač oblasti zapostavljajo, kjer morejo. Res, nekoliko bolje gre še vedno koroškemu kmetu, kot našemu, ker ima le ugodnejši trg v precej industrializirani državi. Ali splošna stiska je pritisnila tudi nanj, in če je bil nekaj časa po prevratu kot proizvajalec živil in sirovin ter spricho pomanjkanja trgovinskih zvez z inozemstvom nekako privilegiran, so ti privilegiji že zdavnaj sprhali v zrak.

Poročali smo že o volitvah v Kmetijske zbornice. Pri teh so naši slovenski Korošci prav dobro odrezali: slovenski kmet stoji tudi tam gori na braniku slovenske narodne meje. Njegov boj je naš, slovenski boj. In boj okoli Kmetijske zbornice na Koroškem in v zbornici sami bo za nas vedno pomemben, ker bo nekakšen tlakomer slovenskega gospodarstva in s tem že na sebi tudi slovenskega narodnega življenja na Koroškem.

Zdaj se vrše razprave in spori glede uréditve dela Kmetijskih zbornic in njihovega delokroga. V tem pogledu prinaša zadnji »Koroški Slovenec« sestavek, ki je zanimiv, ker izraža nekako novo miselnost kmečkega gibanja. Med drugim pravi:

Jedro kmetijske krize ni toliko na strani proizvodnje, kot na strani porabe, izdatkov. Cene pridelkov se nahajajo približno na višini predvojne dobe, za petkratno višino pa so narasli davki v kmetijstvu. Obrestna mera je trikratno in štirikratno večja od predvojne višine. Razlika med cenami blaga, ki ga kmet kupuje, in cenami pridelka na polju in v hlevu, postaja vedno večja in postrujejo jo še nesmiselni davki in vmesni dobičkarji. Kar kmeta vsepovsod najbolj tepe, pa je: da se ga je v deset- in dvajsetletju vzgajalo v profitarskem, kapitalističnem duhu in popolnoma in zavestno prezrlo moralno stran vsakega, v prvi vrsti pa kmetijskega gospodarjenja. Ironija je, da gospodje bivšega kulturnega sveta danes vedo le še eno rešilno sredstvo: vsestransko štednjo in varčnost v proizvodnji in potrošnji. Sredstvo, ki se ga zamore poslužiti le notranje odporen in značajan kmet! Gotovo je najmanj zasluga bivše gospodarske korporacije, če je najboljši del kmečkega ljudstva še zamogel seči po tem najučinkovitejšem sredstvu.

Zbornica nima pravice, da bi dajala postavu. Njena dolžnost pa je, da zastopa kmetijske interese vse naše dežele pred postavodajnim deželnim in državnim zborom. Kmetijski interes je, da se končno ukine to že štirinajst let trajajoče lahkomišljeno zadolževanje države in s tem vsega narodnega gospodarstva; da se končno prične z radikalnim varčevanjem na vsch koncih in krajih državnega in deželnega aparata; da se poenostavi dosedanj način obdačenja in prilagodi davek čistemu donosu kmetijskega gospodarstva. Kmetijski interes je danes, da se nazadnje ukine liberalno-kapitalistični način gospodarske izobrazbe in gospodarskega pospeševanja. Obještna igra z obstojem tolikih kmečkih družin bi sicer znala zaigrati zadnjo potrpežljivost kmečkega ljudstva.

Vsem, ki Vam je obstoj neodvisnega, odločno našega, notranji naši koncentraciji službe lista pri sreč, podprite nas z rednim plačevanjem naročnine!

D. S. Merežkovskij:

Napoleon

(25. nadaljevanje.)

»Vretje je doseglo najvišjo stopnjo,« svari Napoleona njegov brat Jérôme, westfalski kralj. »Najbolj nezmislne upe sprejemajo ljudje z navdušenjem; kažejo na španski zgled. Če nastane vojna, bodo vse dežele med Renom in Odro ognjišče velikanske vstaje.«¹⁸ To se pravi, kakor je rekel Blücher: »Čim trdnjše je narode ukoval, tem strašnejši bo razlet.«

Ne samo vladarji, ampak tudi podložniki so ogorčeni zaradi razdelitve Evrope med Bonaparte: Josip je v Madridu, Jérôme v Mestfaliji, Ludovik v Holandiji, Eliza v Toskani, Joachim, mož Karoline, v Neapolu.

Napoleon reže Evropo, kot godovniški kolač, da razdaja kose bratom in sestram; cesarski orel krmi svoje gnezdnike z Evropo kot z mrhovino.

Sicer pa sam ve, da se bo vse razletelo. Hodi po zemlji in čuti, kako vsa gori in se trese pod njim, kakor ognjenik. Pa kaj naj stori? Premagati narode ali odreči se svetovnosti? »Pred menoj je bil gordijski voz, in razsekal sem ga.«¹⁹ Vozel narodov, voz mesa in krvi je hotel razsekati z mečem navidezne svetovnosti, pa ga je samo zategnil na svojem vratu v smrtno zanko.

»Nikomur nisem hotel delati hudega; ali kadar hiti moj veliki politični voz, mora hiteti naprej, in gorje tistemu, ki mu pade pod kolesa!«²⁰

Sam je padel podnje.

III.

Vladarska rodovina.

1810—1811.

Hči avstrijskega cesarja, Marija Lujiza, je postala plen wagramskega zmagovalca.

Josipina je brez otrok, a Napoleon rabi naslednika, da osnuje vladarsko rodovino. »Če bi imel nesrečo in zgubil Josipino, bi me morda državni premisleki prisilili, da se vnovič oženim, ali takrat bi se oženil samo s trebuhom, j'épouserai un ventre, in Josipina bi kljub temu ostala edina družica mojega življenja,« je rad rekel.¹ Tako se je tudi oženil s »trebuhom« Marije Lujize: njena mati je imela trinajst otrok, babica sedemnajst, a prababica — šest in dvajset.

25. decembra 1809. leta je bila razglašena razporka in »prostovoljna« odpoved cesarice Josipine, ne brez joka in mnogih omedlevic in solz. Tudi on se joka; sicer pa joka vselej prav lahko zaradi majhnih in srednjih bridkosti; zaradi velikih — nikoli. Josipini je odkritosrečno vdan: kakor se čudno sliši, Napoleon je človek navad — »starih šlap«; »stara šlapa« je zanj tudi Josipina: mehka je, ne tišči.

Razen habsburške rodovitnosti ga mika v Mariji Lujizi tudi kri Bourbonov: Ko se oženi z njo, poreče Ludoviku XVI. »strček« in Mariji Antoinetti »tetka«. »Ponižal se je« revolucionarni vojščak najprvo do »cesarja«, a potem do »Habsburgovega naslednika«. »Glej, prava habsburška usnica!« je ves zamaknjen, ko primerja njeno podobu s habsburškimi medaljami.²

Napoleon je pozabil na Bonaparta: »Nimam sina in prav nič ga ne rabim. Družinski duh mi je tuj. Pri Marengu sem se najbolj bal, če bom ubit, da me bo nasledoval kateri mojih bratov.« — »Moj edini naslednik je francosko ljudstvo. To je moj sin: edino le zanj sem delal.«³

»Ponižal se je«, odpovedal se je samemu sebi, osebnosti za rod; ni hotel biti eden edini — hotel je drugega Napoleona v Habsburgu.

Leta 1814 v Rambouilletu, kamor je dospega Marija Lujiza s sinom, je bil Franc II. iznenaden zaradi podobnosti triletnega rimskega kralja z Josipom II.: »Pravi Habsburg!«⁴

Štiridesetletni ženin se pomlaja za osemnajstletno nevesto: naroči si gizdalinsko tesno obleko in ozke čevlje, ki jih ne nosi rad; uči se valčka, čeprav mu je od vrtenja slabo.⁵ Komaj pričakuje neveste, kakor majhen deček — nove igrache.

Pelje se ji nasproti v Compiègne, ponoči, v dežju in blatu, in plane v njen voz, kjer se je polasti v vsej naglici, po vojaško.⁶

Kožo ima belo kot porcelan, kameninasto modre oči, giblje se trdo in leseno, lice je malce kozavo in rdeče, prsa dojlje in nedolžnost desetletne deklice. Z robcem si briše obraz od njegovih poljubov. — »Kaj je to, Lujiza, mar sem ti zoprn?« — »Ne, tako navado imam; prav tako delam, kadar me poljublja Rimski kralj.«

Mož ima rad toploto, a žena hlad. — »Spi pri meni, Lujiza.« — »Ne, pri vas je preveč zakurjeno.«⁷

»Jaz se ga prav nič ne bojim, ali zadnje čase se mi zdi, da se me on boji«, pravi Metternichu tri mesece po svatbi.

Domišljuje si, da ga ljubi. 1814. leta, po njegovi odpovedi, mu piše, da ga nikoli ne zapusti, in »da je nobena

¹⁸ Lacour-Gayet, 464.¹⁹ Ibid., 423.²⁰ Ibid., 424.¹ Masson, Josephine répudiée, 46.² Masson, Napoléon et les femmes, 271.³ Forrer, 13—14.⁴ Masson, Napoléon et son fils, 309.⁵ Cons ant, III. 215.⁶ Abrantès, III. 242.⁷ Constant, III. 215.⁸ Macdonald, 284.⁹ Roederer, 383.

človeška sila ne loči od njega«. In on ji verjame, ali pa se dela, ko da ji verjame. »Cesarice še ne poznate: to je žena z velikim značajem!« pravi svojim zaupnikom.⁸ »Bolj razumna in politična je, kot vsi moji bratje.«⁹

Pričakuje jo na otok Elbo, v pregnanstvo, ker »ljubi v njem bolj človeka, nego cesarja«. Tam, na Elbi, ukaže slikarju, naslikati na stropu dvorca »dva goloba, zvezana s svilenim trakom tako, da se vozal zateguje, če hočeta leteti vsaksebi.«¹⁰

Na Sv. Heleni, teden dni pred smrtjo, ji voli svoje sree. »Položite ga v vinski cvet in pošljite ga v Parmo moji dragi Mariji Lujizi; recite ji, da jo nežno ljubim in da je nikoli nisem prenehal ljubiti. Sporočite ji vse, kar ste videli, kako sem tu živel in kako sem umrl.« V tem času je ona že ljubica avstrijskega diplomata barona Neipperga, temnega pustolovca, najhujšega njegovega sovražnika in mnogoletnega vohuna.¹¹

»Svojo drago soprogo Marijo Lujizo prosim, da čuva mojega sina«, je rečeno v cesarjevi oporoki. K sreči je umrl, ne da bi bil zvedel, kako ga je čuvala.

2. aprila 1810. leta ju je poročil prav tisti kardinal Fesch, ki je poročil Napoleona z Josipino. 20. marca 1811. leta se jima je rodil sin, Rimski kralj. Ustanovljena je prividna vladarska rodovina; brezno je pokrito s cveticami. Sicer je pa videti, da samega sebe ne vara: »Zakon z Marijo Lujizo me je pogubil... Postavil sem nogo na prepad, s cveticami pokrit.«¹²

Prvi kamen, ki si ga je privezal na vrat, je Španija, drugi vladarska rodovina, tretji papež.

»Papež vlada nad duhom, a jaz — samo nad snovjo.« — »Človeške duše si jemljejo duhovniki, meni pa zapuščajo trupla.«¹³ Tega ne mara; hoče oživiti trupla, združiti duha s snovjo. Razglašja, da ni dvoje Kristusovih namestnikov, papež in cesar, temveč en sam — cesar. »Bog je naredil cesarja za namestnika svoje moči in za svojo podobo na zemlji.«¹⁴

»Upal sem, da bom vladal nad papežem, in kakšen vpliv, kakšna oblast nad svetom bi bila to!«¹⁵ Vladal bi nad duhovnim svetom prav tako lahko, kakor nad političnim.¹⁶ Papeža bi bil povišal neizmerno, obdal bi ga bil s tako častjo in sijajem, da bi prenehal žalovati za posvetnostjo; malika bi bil naredil iz njega; živel bi bil ob moji strani; Pariz bi bil prestolnica krščanskega sveta, in jaz bi bil imel lastne stolnice, kakor Konstantin in Karol Veliki.¹⁸

Po Esslingu, iz Schönbrunn, z majskim odlokom iz leta 1809 vzame cesar papežu Cerkveno državo, to se pravi posvetno oblast, Papež prekolne cesarja. »Nobenega prizanašanja več! To je obseden blaznež, ki ga je treba zapreti,« piše Napoleon Muratu. Ta vdere z vojaško silo v kvirinalski dvorec, prime papeža in pelje na smrt bolnega starčka najprvo v Toskano, potem v Grenoble in nazadnje v Savono na Genovski Rivieri.

Cesar ukaže odpraviti vse kardinale in papeško pisarno v Pariz; tja misli prepeljati tudi papeža, da bi ga imel vedno pri roki in v popolni oblasti. Pozneje ga je dal prepeljati in zapreti v Fontainebleau, kjer ga je prisilil podpisati drugi konkordat, s katerim se je odpovedal posvetni oblasti; sicer je pa papež tega kmalu preklekal. V Fontainebleauju živi pod nadzorstvom orožniškega častnika, jetniškega čuvaja.¹⁹ 1810. leta mu je bil vzet tajnik, vsi papirji, celo črnilo in peresa. Toda ostane trd: »Gre za našo vest, in le-tu se od nas nič ne doseže, pa če bi kožo drli z nas!«²⁰

Tako Napoleon sam seka vejo, na kateri sedi, — posvečeno kronanje; bojuje se z železnim mečem zoper privid.²¹

»Celo v protestantovskih deželah so bili ogorčeni zaradi njegovega ravnanja s papežem.«²² — »Te stvari sem se zelo slabo lotil,« bi bil lahko rekel o svojem dvoboju z Rimom, prav kakor o španski vojni. — »Vse skupaj je videti nagnusno, ker nisem imel uspeha... Naklep se je zategadelj prikazal v vsej svoji nesramni nagoti.« — »Previsoko sem vzdignil roko, hotel sem delati, kakor Previdnost.«²³

¹⁰ Masson, Napoléon et les femmes, 295.¹¹ Ibid., 314.¹² Mémor., IV. 640.¹³ Ibid., II. 168.¹⁴ Bloy, 151.¹⁵ Rémusat, III. 50.¹⁶ Mémor., IV. 640.¹⁷ Ibid., III. 254.¹⁸ Ibid., III. 257.¹⁹ Ségur, III. 470.²⁰ Bloy, 151.²¹ D. Merežkovskij, Napoleon človek, pogl. Vladar sveta.²² Bourrienne, IV. 407.²³ Bloy, 152.

Edino: veselje - dobra knjiga
KNJIŽNE ZBIRKE
JUGOSLOVANSKE
KNJIGARNE

Vam nudijo, kar si želite / krasno knjižnico za mal denar / kvalitetno izbiro / sodobno opremo / nizko ceno / mesečno plačevanje

Krasen prospekt v bakrotisku na

16 straneh Vam na željo pošlje takoj in

zastonj

JUGOSLOVANSKA KNJIGARNA / LJUBLJANA